

Nr 651

Av herr **Ohlin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varus katt, m. m.*

Huvudsynpunkter och sammanfattning

Den del av de svenska medborgarnas och företagens samlade inkomster, som återstår när avsättningar skett för att underhålla och bevara vår nuvarande produktionsapparat, användes redan till nära fyra tiondelar enligt beslut som fattas av stat och kommun. De nu av regeringen föreslagna skatteökningarna medför uppenbara risker för att användningen av mer än hälften av inkomsterna inom en överblickbar framtid kan komma att i sina huvuddelar bestämmas enligt politiska beslut. Regeringens förslag öppnar nämligen dammluckorna för en ny statlig utgiftsexpansion i snabbare takt än nationalinkomstens tillväxt. Därmed hotas den frihetszon, som den enskilde enligt liberal uppfattning med skäl kan göra anspråk på att få behålla för egna avgöranden.

Men inte nog därmed. Genom en sådan utveckling skulle även förutsättningarna undergrävas för den liberala marknadshushållning på en grundval av god social trygghet, som det varit folkpartiets strävan att befordra. I den följande motionen understrykes, att en fortgående stegring av de offentliga utgifterna i snabbare takt än resursernas tillväxt:

- a) ökar inflationsriskerna
- b) höjer kostnadsnivån
- c) motverkar en ökning av produktiviteten samt
- d) gör de »automatiska» utgiftsökningarna till ett allvarligt problem.

I motionen framhålles, att den nu rådande statsfinansiella krisen, som främst orsakats av regeringens oförmåga att åstadkomma en långsiktig budgetplanering, för sin behandling kräver ett val mellan i huvudsak tre olika vägar:

1. En allmän omsättningsskatt medförande den största skattehöjning, som någonsin i ett steg företagits i vårt land.
2. Utgiftsbeskrningar, viss punktskattehöjning samt en betydande skattehöjning för barnfamiljerna genom minskning av barnbidragen.
3. Utgiftsbeskrningar, viss punktskattehöjning samt inkomstförstärkning främst genom höjning av socialförsäkringsavgifter, som fördelas på alla medborgargrupper.

Den första linjen avvisas av folkpartiet, därför att den leder till de ovan skildrade konsekvenserna.

Den andra linjen är icke möjlig att acceptera, därför att den i stor utsträckning medför en ensidig övervältring av bördorna på de familjer, vars uppgift det är att förbereda nästa generation för dess värv i samhällslivet.

Den tredje linjen framstår därför för folkpartiet som den som måste väljas. Det av folkpartiet angivna programmet innebär:

- A. De planerade och av riksdagen utlovade stora förbättringarna av folkpensionerna skall genomföras men överbud avvisas. I övrigt måste kraven på ökade eller nya statsutgifter behandlas synnerligen restriktivt. Myndigheternas framställningar om anslagsökningar för nästa budgetår måste nedprutas med cirka 1 000 miljoner kronor, d. v. s. på likartat sätt som tidigare brukat ske.
- B. Därutöver framlägges ett konkret program för besparingar och andra budgetförstärkande åtgärder, vilket medger en förstärkning av budgeten för 1960/61 med *ytterligare* 1 000 miljoner kronor.
- C. I det angivna programmet ingår en höjning av beskattningen på sprit, vin och tobak med ett belopp av 180 à 190 miljoner kronor. Om utvecklingen av statens inkomster vid oförändrade skatter enligt riksräkenskapsverkets nya beräkningar skulle bli mer gynnsamma än hittills antagits, kan det under A, B och C sammanfattade programmet anpassas därefter.
- D. Statens lånebehov på kapitalbudgeten för 1960/61 kan enligt folkpartiets program begränsas till 1 500 à 1 700 miljoner kronor d. v. s. bortåt 2 500 miljoner kronor mindre än det av finansdepartementet kalkylerade vid oförändrade skatter.

De viktigaste i folkpartiets saneringsprogram ingående åtgärderna är:

1. Minskning av bostadssubventionerna	110 milj. kr.
2. Avveckling av driftbidraget till SJ enligt besparingsutredningens förslag	20 » »
3. Avveckling av skatteersättning till kommunerna i huvudsak enligt besparingsutredningens förslag	66 » »
4. Förbilligande av skolbyggandet, övergång till lånesystem i stället för fria läroböcker	15 » »
5. Avveckling av subventioneringen av den allmänna sjukförsäkringen från och med 1961	120 » »
6. För att finansiera kostnaderna för den förbättring av ålderspensionerna samt änke- och barnpensionerna inom folkpensioneringen, som skall genomföras den 1 juli 1960 föreslås att folkpensionsavgiften höjes från och med den 1 januari 1960 med 1 ¹ / ₂ procent	300 » »

7. Justering av de s. k. schablonavdragen vid beskattningen	70 milj. kr.
8. Åtgärder för att minska de statliga förvaltningskostnaderna, andra besparingsposter, justering av stämpelavgifter samt ökat vinstuttag från LKAB och domänverket vid normal konjunkturvå	119 » »
9. Punktskatter på sprit, vin och tobak	180 à 190 » »
<hr/>	
Summa 1 000 à 1 010 milj. kr.	

För innevarande budgetår 1959/60 skulle det av folkpartiet framlagda programmet medföra en förstärkning av budgeten med cirka 200 miljoner kronor, för budgetåret 1960/61 med 1 000 miljoner kronor och för budgetåret 1961/62 med minst 1 250 miljoner kronor.

I det läge regeringspolitiken skapat finns inga bekväma eller behagliga lösningar av de statsfinansiella och samhällsekonomiska problemen. Det program folkpartiet framlägger är ett realistiskt program för att dämna upp en hotande våg av nya statsutgifter. Den väsentliga skillnaden mellan detta och regeringens program är, att folkpartiets linje syftar till att nå en täckning av rimliga förpliktelser från det allmännas sida utan att öka riskerna för en ny kraftig utgiftsstegring. Regeringens förslag däremot öppnar portarna för en fortskridande förpantning av medborgarnas inkomster till det allmänna.

Med det av folkpartiet upplinjerade programmet och under förutsättning av en återhållsam utgiftspolitik i övrigt kan en avsevärd förbättring i budgetläget förutses under åren 1961 och 1962. Denna bör utnyttjas för lättnader i den totala skattebördan. Det är av stor vikt att Sveriges folk får erfara att skattetrycket inte bara kan stiga, som fallet varit under den tid socialdemokratien haft ledningen av landets affärer, utan även kan varaktigt sänkas.

Före en mera konkret och detaljerad behandling av frågan om vägarna att övervinna den statsfinansiella krisen kan det vara befogat att sätta in den uppkomna situationen i ett perspektiv bakåt. En sådan inledande belysning av de aktuella statsfinansiella problemen tror vi vara av värde inte bara för ett klarläggande av ansvarsfrågan, utan också för bedömningen av vilka åtgärder som nu bör tillgripas.

Utgiftsexpansion och budgetplanering

Den statsfinansiella bristsituation, som nu är för handen, kan till en väsentlig del ses som ett naturligt och ofrånkomligt slutresultat av den allmänna ekonomiska politik, som bedrivits här i landet under ett och ett halvt årtionde. Utvecklingen under denna tid har kännetecknats av en år från år fortgående och kraftig statlig utgiftsexpansion med åtföljande steg-

ring av skattetrycket. Utvecklingen under 1950-talet är härvid belysande. Sedan 1950-talets början har nationalinkomsten i löpande priser ökat med cirka 60 procent. Statens löpande utgifter har under samma tid vuxit med 120 procent! Resultatet har blivit att en växande andel av folkets och företagens inkomster disponeras för statligt bestämda ändamål.

Att statens utgifter absolut sett ökar är visserligen i och för sig naturligt och till viss del ofrånkomligt i en allmänt expanderande ekonomi. — Allmänt ökade inkomster hos de enskilda medborgarna inverkar stegrande på statsutgifterna genom de däri ingående lönekostnadselementen. — Utgifts-expansionen i vårt land har emellertid haft åtminstone två särskilt betänkliga huvuddrag. För det första har den alltså under femtitalet gått ungefär dubbelt så fort som nationalinkomstens stegring. *För det andra har den skett utpräglat planlöst.*

Det är i dessa omständigheter ansvarsfrågan finner sitt rätta sammanhang. Från vår sida har sålunda — vilket vi tidigare erinrat om — starka och bestämda krav rests på en fastare planering av den statliga utgifts-politiken med syfte att skapa bättre underlag för bedömning av nya eller utökade utgiftsengagemang med hänsyn till befintliga eller väntade finansiella och personella resurser. Sådana krav restes från vårt håll redan under de första efterkrigsåren. Vi återkom härtill 1953 och 1957. Vid alla dessa tillfällen var syftet med våra förslag framför allt att få till stånd en sund avvägning av nya utgiftsåtaganden mot en realistisk bedömning av statsinkomsternas tillväxt vid en skattenivå som ej hämmade arbetslust och sparvilja. Vid intet av dessa tillfällen möttes våra krav av förståelse från regeringens sida. Vi vill också erinra om att regeringen och riksdagsmajoriteten så sent som i våras avvisade konkreta förslag från vår sida om väsentliga besparings- och andra saneringsåtgärder beträffande budgeten för innevarande och nästa räkenskapsår.

När man i den allmänna debatten på sina håll sökt göra gällande, att alla politiska partier har ett lika stort ansvar för den uppkomna situationen, varför de också skulle vara i lika mån skyldiga att medverka till den inkomstförstärkning för statskassan, som — enligt det här refererade betraktelsesättet — nu skulle vara den enda och nödvändiga utvägen, så bortser man vid bedömningen av frågan var ansvaret ligger helt från de krav som vi rest. Det är självklart, att en rationell budgetplanering endast kan genomföras från regeringens sida. Ett oppositionsparti kan näppeligen lastas för att regeringen underlåter planeringen. Oppositionen blir hela tiden tvingad att arbeta från de ständigt ändrade förutsättningar, som den av regeringen förda politiken bygger upp. Det är självklart att riksdagen har sitt ansvar för budgetpolitikens utformning, men lika viktigt är det att understryka att regeringen har ett särskilt ansvar i sin uppgift att leda och planera budgetpolitiken.

Den planlöshet som kännetecknat den förda budgetpolitiken leder natur-

ligen till slutsatsen att kravet på budgetplanering måste upprepas. På cirka tio år har de offentliga utgifterna ökat från icke fullt 30 till nästan 40 procent av nationalinkomsten (netto). Denna beräknas för närvarande till cirka 45 000 miljoner kronor. De kommunala utgifterna, frånräknad den del som finansieras med bidrag av statliga medel, uppgår till cirka 6 000 miljoner kronor. Enligt nu tillkännagivna planer skulle de löpande statliga utgifterna komma att uppgå till 15 à 16 000 miljoner kronor för nästa finansår, om de fick realiserats. Den tidpunkt skulle med andra ord inte vara avlägsen då *hälften* av nettonationalinkomsten disponeras för ändamål bestämda av offentliga myndigheter.

Det är riktigt att många statliga och kommunala utgifter representerar ett tillgodoseende av nödvändiga gemensamma liksom välmotiverade individuella behov av social och humanitär art, och att många luckor återstår att fylla. Men icke desto mindre syns det oss ofrånkomligt, att den skedda, mycket snabba utgiftsexpansionen nu reser frågan om den gräns, där andra synpunkter än det med det ena eller andra utgiftsändamålet avsedda syftet bör spela en avgörande roll. Nära nog varje ny eller utökad statlig utgift kan väl motiveras var för sig. Men statsutgifterna måste mer än förut sättas in i ett större och mera allmänt perspektiv. Den avgörande vikten bör enligt vår uppfattning då fästas vid att en alltför hög offentlig utgiftsnivå — där den statliga delen väger tyngst men även den kommunala uppvisar en övernormal expansion i förhållande till resursernas tillväxt — har en särskild och väsentlig problematik. Återverkningarna på pris- och kostnadsläge, skattetryck och allmänna produktionsförutsättningar blir ur rent ekonomisk synpunkt de ytterst avgörande faktorerna. Härtill återkommer vi i det följande. Samtidigt har naturligtvis en offentlig utgiftsexpansion, som fortgår utöver alla rimliga gränser och vida utöver vad som erfordras för en solidariskt lagd, god social trygghet allvarliga konsekvenser för medborgarnas möjligheter att efter eget val inrätta sin tillvaro som de själva önskar.

Budgetdiskussionen vid vårriksdagen 1959. Vårt program då

Det förslag till riksstat för budgetåret 1959/60 som regeringen lade fram i statsverkspropositionen upptog ett underskott på driftbudgeten, som då kalkylerades till 449 miljoner kronor. Underskottet beräknades bli större med hänsyn till vissa tillkommande poster, bland annat för de statsanställdas löner. Finansministern ansåg därför att en »inkomstförstärkning» av storleksordningen en halv à en miljard kronor var ofrånkomlig. Han aviserade förslag härom redan under vårriksdagen. Av olika alternativa vägar att genomföra den skattehöjning, som finansministern bedömde som nödvändig, ansåg han en allmän varuskatt ha företräde. Något förslag till förstärkning av budgetens inkomstsida lämnade emellertid regeringen inte vid vårriksdagen. I stället valde regeringen metoden att med avstyrkande

av alla förslag till besparingar och andra budgetförstärkande åtgärder genomdriva de utgifter regeringen för sin del upptagit i sitt budgetförslag samt skjuta frågan om budgetens egentliga slutreglering till höstsessionen. Driftbudgeten lämnades så vid vårriksdagens slut med ett underskott på 735 miljoner kronor.

Om regeringens förfarande uttalade vi i den motion — II: 621 — där vi angav riktlinjerna för den av oss förordade budgetpolitiken och som väcktes i anslutning till den s. k. kompletteringspropositionen:

»Vi har från vår sida förklarat vår beredvillighet att genom representanter deltaga i överläggningar senare i höst om budgetläget, närmast med sikte på budgetåret 1960/61. Men denna beredvillighet från vår sida får inte tolkas så att vi skulle anse att vårsessionen skulle gå utan att någon konkret åtgärd vidtoges för att genom besparingar göra budgetläget redan under nästa budgetår (1959/60) starkare. Regeringens uraktlåtenhet att gripa sig an budgetsituationen nu finner vi anmärkningsvärd. Redan det högst ofullständiga budgetförslaget i statsverkspropositionen innebar att förslag till utgiftsstat framlades utan att samtidigt för riksdagen redovisades hur den skulle täckas — med skatter enbart eller, till viss del, med upplåning — ett förfarande varemot konstitutionsutskottet haft vissa erinringar att göra. Uttalandena i den s. k. kompletteringspropositionen innebär ingenting annat än att regeringen menar att utgifterna skall fastställas av vårsessionen, medan erforderliga medel för deras täckande skall beslutas av höstsessionen, alltså vid en tidpunkt då nästan halva budgetåret förflutit. Det torde inte krävas någon längre bevisning för att fastslå att en sådan metod för budgetarbetet är ohållbar. Den strider mot den för budgetarbetet grundläggande tanken att utgifter skall vägas mot skatter och innebär att riksdagen sättes helt i efterhand, utan reellt inflytande på budgetens avvägning.»

Vi ansåg för vår del att en viss underbalansering av budgeten för budgetåret 1959/60 kunde tolereras med hänsyn till konjunkturavmattningen. Men underskottet borde inte göras större än att budgeten kunde under en kommande period balanseras »automatiskt» då konjunkturen förbättrats. Vid en konjunkturförbättring kunde nämligen de extra kostnader för arbetslöshetens bekämpande, som vore upptagna med cirka 400 miljoner kronor, beräknas väsentligt nedgå samtidigt som skatteunderlaget steg och budgeten också den vägen förstärktes. Budgetpolitiken borde läggas upp med sikte på balans för finansåret 1960/61 under förutsättning av återgång till normal konjunktur och utan omsättningsskatt. Härför krävdes beslut om utgiftsbesparingar och andra budgetförstärkande åtgärder, varigenom underskottet för 1959/60 kunde nedbringas till tolerabelt belopp och — vilket vi ansåg minst lika viktigt — ett väsentligt besparingsbelopp kunde vinnas för det följande budgetåret. Utifrån här angivna utgångspunkter lade vi i olika motioner under vårriksdagen fram ett besparingsprogram som skulle

ge cirka 250 miljoner kronor för budgetåret 1959/60 och cirka 500 miljoner kronor för budgetåret 1960/61. *Härigenom hade underskottet för 1959/60 reducerats till ett belopp som i stort sett motsvarade den ovan angivna målsättningen, och en hållbar grund hade lagts för budgetens balansering 1960/61.*

Medan regeringen ansåg utgiftsbesparingar olämpliga och en skattehöjning av den förut angivna omfattningen som den enda vägen ur krisen, bedömde vi det för vår del som ofrånkomligt att söka dämna upp den ständiga stegringen av de statliga utgifterna. Även i ett annat väsentligt avseende redovisade vi en bedömning som skilde sig från regeringens. Vi underströk att vid en återhämtning i konjunkturen, vilket den ekonomiska politiken borde ha som ett självfallet mål att nå, skulle statens inkomster även vid *oförändrade skattesatser* komma att öka icke oväsentligt mer än vad då aktuella prognoser angav. Den revidering av inkomstberäkningen, som gjorts under sommaren, har visat att vår bedömning i detta avseende var realistisk. Enligt den förnyade inkomstberäkningen skulle statsinkomsterna under innevarande budgetår nämligen öka med cirka 300 miljoner kronor i stället för tidigare beräknade 97 miljoner kronor och under budgetåret 1960/61 skulle inkomstökningen bli cirka 675 miljoner kronor mot förut beräknade cirka 350 miljoner kronor. På två år beräknades i de i kompletteringspropositionen redovisade kalkylerna statens inkomster öka med endast cirka 450 miljoner kronor. Mot bakgrunden av den förväntade och åsyftade konjunkturförbättringen ansåg vi ökningen underskattad. Den beräknas nu av vederbörande myndighet till inemot 1 000 miljoner kronor, vilket bekräftar riktigheten av vår uppfattning.

Över huvud taget har i den statsfinansiella diskussionen konjunktursvängningarnas utslag på statens skatteinkomster på ett överraskande sätt förbisetts eller underskattats. Till inte ringa del kan sålunda budgetbristen under innevarande budgetår hänföras till den konjunkturförsvagning som inträffade under fjolåret. På motsvarande sätt har man att förvänta en förbättring i budgetutfallet vid en återhämtning av konjunkturen. Det har gjorts försök att siffermässigt ange statsinkomsternas konjunkturmässiga beroende.¹ Beräkningen har då utförts på den vägen att statsinkomsterna under de senaste fem budgetåren rensats från effekten av vidtagna ändringar i skattereglerna. Denna effekt kan självfallet anges endast mycket grovt. Men beräkningen visar följande intressanta resultat:

¹ Se den av folkpartiet utgivna skriften »Världen och vi på 60-talet», Bokförlaget Folk och Samhälle, Arboga (sid. 181).

*Statsinkomsternas ökning från föregående budgetår vid
oförändrade skatteregler*

1955/56	+	938	milj. kr.				
1956/57	+	650	»	»			
1957/58	+	1 153	»	»			
1958/59	+	209	»	»	(enl. prel. belopp)		
1959/60	+	60	»	»	»	»	»

Även om beräkningen inte vill göra anspråk på någon exakthet — bland annat har uppbördstekniska faktorer sannolikt förskjutit inkomster i viss mån från ett budgetår till ett annat — så ger den dock en klar bild av i vilken hög grad statsinkomsternas årliga ökning påverkas av konjunktursituationen. Den ojämna inflationstakten har vidare påverkat utvecklingen. Den kraftiga »svackan» från och med 1958/59 finner uppenbarligen sin huvudsakliga förklaring i konjunkturavmattningen. Om hänsyn tas till att skattebetalningar av viss omfattning uppbördstekniskt förskjutits från budgetåret 1956/57 till 1957/58 torde den kunna beräknas till storleksordningen 700 miljoner kronor.

Vid en realistisk bedömning av budgetpolitikens förutsättningar bör självklart dessa sammanhang med i bilden. Som förut anmärkts beräknas nu statsinkomsterna under 1960/61 vid oförändrade skattesatser öka med 675 miljoner kronor i jämförelse med nu löpande budgetår enligt den av riksräkenskapsverket förnyade beräkningen. Enligt en annan i samband med budgetförhandlingarna framkommen kalkyl, beräknad på grundval av vissa av regeringen gjorda mera gynnsamma antaganden i fråga om skatteunderlagets utveckling, skulle ökningen för samma budgetår bli betydligt större. I stället för 13 590 miljoner kronor skulle statsinkomsterna nå ett totalbelopp av cirka 14 100 miljoner kronor (d. v. s. ökning med ytterligare 500 miljoner kronor).

Mot bakgrunden av det faktiska material som framkommit — de s. k. utgiftsprognoser som redovisats skall vi återkomma till — vågar vi hävda att den allmänna bedömning av budgetläget, som vi under vårsessionen gav uttryck åt, visat sig riktig. Hade med andra ord de förslag till besparingar och andra budgetförbättrande åtgärder, som vi då ställde, bifallits, hade budgetläget nu varit betydligt ljusare. Regeringens uraktlåtenhet att under vårsessionen medverka till varje åtgärd i syfte att sanera budgetläget framstår nu som än mer lättsinnig. När finansministern i den nu framlämnade propositionen om allmän omsättningskatt anser sig kunna uttala, att den av honom i våras valda ordningen, att definitiv ställning till frågan om finanspolitikens utformning under budgetåret 1959/60 skulle tagas under riksdagens höstsession, har medfört »betydande fördelar» är påståendet direkt utmanande. Endast i den mån man vill eftersträva en fortsatt ansvällning av statsutgifterna och åtföljande ökning av skattetrycket, kan den av finansministern valda

ordningen vara till fördel. I själva verket har budgetproblemen till följd av tidsförskjutningen i budgetärendenas handläggning förvärrats, och möjligheterna att komma till rätta med dem inom ramen för nuvarande beskattning allvarligt försvårats. Vi kan inte föreställa oss att det kan vara i medborgarnas intresse att så sköta rikets finanser att en allmän och mycket stor skattehöjning framstår som en naturlig »lösning», vilket av finansministerns uttryckssätt att döma förefaller att vara hans mening.

Budgetåret 1960/61 och behovet av omsättningsskatt

Regeringen har alltså lagt upp handläggningen av budgetbehandlingen för innevarande budgetår på sådant sätt, att riksdagen först nu när halva budgetåret i praktiken är till ända kan fatta beslut om en mera definitiv slutreglering av riksstaten för detta budgetår. Ett sådant förfarande är helt oförsvarligt. Den försämring av det statsfinansiella utgångsläget och den faktiska krympning av rörelsefriheten, som vållats härigenom, måste regeringen och de, som givit denna uppläggnings av budgetarbetet sitt stöd, ta ansvaret för.

Att införa en allmän omsättningsskatt innebär ett så genomgripande ingrepp i vårt nuvarande skattesystem och de enskilda människornas ekonomiska förhållanden, att en sådan åtgärd rimligen inte kan komma i fråga för en budgetmässig förstärkning för ett finansår, som i praktiken har till hälften avslutats. Därtill kommer, att medborgarna på grund av uttalanden av regeringschefen omedelbart före de senaste allmänna valen fått intrycket, att någon sådan åtgärd icke skulle av regeringen föreslås och av statsmakterna genomföras. Ett finanspolitiskt ingrepp av denna omfattning och med sådana återverkningar i skilda hänseenden, som det här är fråga om, måste sättas in i ett mera långsiktigt statsfinansiellt perspektiv. Bedömningen av de statsfinansiella behoven för återstoden av innevarande budgetår kan med andra ord inte få vara avgörande vid ställningstagandet till denna stora fråga.

Frågan om införande av en allmän omsättningsskatt måste bedömas med utgångspunkt från de mera långsiktiga statsfinansiella utvecklingstendenserna, där utsikterna för det närmaste budgetåret, 1960/61, då i första hand måste bli de relevanta. *Den praktiska utgångspunkten för ett bedömande av det statsfinansiella behovet av en allmän omsättningsskatt blir med andra ord, om det är möjligt att — med en rimlig budgetpolitik i övrigt — nå balans i 1960/61 års budget utan omsättningsskatt.* I sista hand avgörande blir naturligtvis vilket slag av utgifts- och skattepolitik man vill föra, en mera återhållsam eller en mera expansiv. Vi utgår vidare från att — med stöd av den ekonomiska politikens medel i övrigt — den konjunkturavmattning, som präglat särskilt 1958 års ekonomi, då skall vara övervunnen och sysselsättningen återförd till full nivå, varför konjunkturläget kommer att kräva en balansering av driftbudgeten.

I fråga om den statsfinansiella utvecklingen under de närmast framföriggande åren har besparingsutredningen sammanställt visst material. På grund av den metod som använts för insamlandet av detta material ger detta säkerligen en överdriven bild av de väntade utgiftsbehoven. Vi hänvisar härvidlag till den mycket starka kritik som på denna punkt framförts av konjunkturinstitutet i dess remissyttrande. Det som emellertid är av stort intresse att se är att budgetåret 1960/61 representerar en väldig »utgiftspuckel», varefter utvecklingen åren därefter övergår till ett något lugnare förlopp. Vi vill ingalunda påstå, att utvecklingen efter 1960/61 skulle kunna väntas bli ur statsfinansiell synvinkel »bekymmerfri», men under förutsättning av en starkt återhållsam utgiftspolitik och med en produktionsstimulerande allmän ekonomisk politik, som gynnsamt påverkar skatteunderlagets tillväxt, bör det vara möjligt att hålla statens utgifter inom ramen för de väntade inkomsterna. Denna förutsättning innebär självklart att den starkt expansiva utgiftspolitik som den nuvarande regeringen följt och av allt att döma har för avsikt att fortsätta, inte blir den bestämmande. I sådant fall håller uppenbarligen inga kalkyler.

Den angivna förutsättningen innebär tvärtom att statsmakterna måste i väsentlig mån lägga om sin utgiftspolitik och inrikta den på utgiftsbesparingar. En begränsning måste ske av den statliga sektorns direkta anspråk på produktionsresultatet, en nedbantning bör eftersträvas även i övrigt av de utgiftsåtaganden som nu i riklig omfattning åvilar statskassan. Härvid kan en omläggning ske av finansieringen av vissa sociala förmåner beträffande vilka det i och för sig är naturligt att en stigande inkomststandard leder till en högre grad av avgiftsfinansiering, så att en avlastning sker av anspråken på allmänna skattemedel.

Vårt resonemang för fram till att det statsfinansiella problem vi står inför väsentligen gäller möjligheterna att komma till rätta med budgeten för 1960/61. I själva verket vidgår finansministern i den nu framlämnade propositionen — nr 162 — att han stått inför just detta problem. I argumenteringen för omsättningsskattens genomförande ingår han i en omfattande redovisning av utgiftsanspråken för 1960/61. Men i stället för att — låt vara preliminärt — ange en ungefärlig uppfattning om hur långt totalsumman av dessa anspråk bör kunna beskäras med ledning av tidigare års erfarenheter består hans redovisning endast av en hopsummering av de krav och förslag om nya och utökade anslag som de olika myndigheterna framfört i sina äskanden. Den byråkratiska tågordningen med sitt fastställda tidsschema borde av uppenbara skäl i det finansiella nödläge, som föreligger, inte ha fått hindra en reell granskning.

Inför ett vägska

Vi har tidigare påpekat att den utgifts- och skattepolitik, som förts under de senaste femton åren, lett fram till att inemot fyra tiondelar av folkets

och företagens inkomster, sedan den del av dessa frånräknats som behövs för att bibehålla alla produktiva anläggningar, nu passerar genom statens och kommunernas kassor. Skulle de planer på utökade statliga utgifter få realiseras, som nu framkommit i myndigheternas framställningar om anslag, närmar sig snabbt den tidpunkt, då 50-procentgränsen passerar.

För snart fyra år sedan pekade vi på att statsmakterna borde ägna all uppmärksamhet åt de problem som sammanhänger med en redan förut hög och raskt stigande offentlig utgiftsnivå. Frågan har dels en djup principiell innebörd då den gäller i vilken utsträckning det allmänna med hänsyn till den enskildes berättigade anspråk på tillräckligt utrymme för egna fria avgöranden rimligen bör förfoga över medborgarnas och företagens inkomster. Men frågan har dessutom vittgående praktiska aspekter beträffande centrala samhällsekonomiska problem.

Vi erinrar om att en stigande offentlig utgiftsnivå

- a) ökar inflationsriskerna,
- b) höjer kostnadsnivån,
- c) motverkar en ökning av produktiviteten,
- d) gör de årliga »automatiska» utgiftsökningarna för de offentliga kassorna till ett allvarligt problem samt
- e) är identisk med en allt högre skattenivå¹

Med den gränsen »inom synhåll», där det allmänna skulle bestämma dispositionen av hälften av nationalinkomsten, står vi nu utan tvekan inför ett budgetpolitiskt vägska. Regeringen och finansministern har av allt att döma inte ägnat denna fråga någon allvarlig tanke — eller i fullt medvetande om alla de svårbemästrade följdproblem, som uppstår — bestämt sig för att tillråda ett nytt stort steg på skattesocialiseringens väg.

När finansministern nyligen i ett offentligt anförande framförde som sin uppfattning, att en höjning av den direkta inkomstskatten till staten var utesluten i varje fall för större inkomsttagare, därför att den stod på gränsen till konfiskation, så var detta i verkligheten ett erkännande av att omfördelningsmöjligheterna genom finanspolitiska medel mellan skilda inkomstgrupper är i stort sett uttömda. Åtgärden för några år sedan att först genomföra en höjning av de skattefria bottenavdragen vid den kommunala inkomstbeskattningen — vilket i och för sig var välmotiverat och som hade fått åsyftad social verkan om budgetpolitiken i fortsättningen sköts riktigt — men sedan förta hela effekten med att genomföra en allmän energiskatt, vilken i väsentlig utsträckning drabbade samma människor som avsågs få nytta av de höjda kommunala ortsavdragen, är exempel på en föga rationell finanspolitik. Höga generella bostadssubventioner finansierade med en allmän omsättningsskatt kan av samma skäl sägas sakna socialt berättigande.

¹ En mera utförlig behandling av dessa problem återfinnes i den förut citerade, av folkpartiet utgivna skriften »Världen och vi på 60-talet».

Tre vägar

Genom de av regeringen begångna misstagen i fråga om budgetpolitikens planering och skötsel, har statsfinanserna bringats i det läget, att intet politiskt parti anser att den nödvändiga statsfinansiella saneringen kan nås utan någon form av skatteköjning eller annan finansiell förstärkning av statsbudgetens inkomstsida. Uppfattningarna skiljer sig i fråga om utgiftsbesparingarnas räckvidd samt om skatteköjningarnas omfattning och utformning. Tre huvudlinjer kan angivas för den eftersträvade budgetsaneringen. Denna skulle nämligen kunna nås:

1. väsentligen genom en allmän omsättningsskatt medförande den största skatteköjning, som någonsin i ett steg företagits i vårt land, eller
2. genom utgiftsbeskärningar, viss punktskatteköjning samt en betydande skatteköjning för barnfamiljerna genom minskning av barnbidragen, eller
3. genom utgiftsbeskärningar, viss punktskatteköjning samt viss inkomstförstärkning, främst genom köjning av socialförsäkringsavgifter som fördelas jämnare på alla medborgare.

Omsättningsskattens konsekvenser

Regeringen har valt den till synes enklaste eller i fråga om budgetarbetet bekvämaste metoden nämligen att föreslå utskrivande av ökade skatter med brutto 1 625 miljoner kronor. Skatteköjningen har dessutom tillmätts så stor att — trots de inte minst av regeringen omvittrade stora statsfinansiella bekymren — pengar skulle bli över för en viss medelsutdelning. Vad som återstår representerar en skattesköjning netto med 1 200 miljoner kronor. Detta är den utan jämförelse största skatteköjning som i ett steg någonsin genomförts i vårt land.

Den föreslagna skatteköjningen begränsar sig inte till en omsättningsskatt på konsumtionsvaror utan den har utbyggt med en beskattning av investeringsvaror. Dessutom föreslås en särskilt skärpt beskattning av flytande och fasta bränslen med en sådan utformning att produktions- och bostadskostnaderna drabbas särskilt.

Vi skall här inte ingå på en teknisk granskning av den föreslagna omsättningsskattens konstruktion. Det göres i särskilda motioner från folkpartiets sida. Utslagsgivande för ställningstagandet till skatten måste bli en bedömning ur mera allmänna ekonomiska synpunkter, där dess följdverkningar i skilda hänseenden måste bli det väsentliga. Omsättningsskattens allvarligaste problem sammanhänger givetvis med dess direkta prisstegrande verkan, en allmän lyftning av kostnadsnivån och återverkningar på löneavtalen, varigenom i sin tur kostnadsnivån kan pressas ytterligare i höjden. Finansministern diskuterar denna problematik i propositionen.

Efter att ha vidrört en hotande kostnadsstegring via kreditinflation och dess allvarliga konsekvenser fortsätter finansministern:

»Om däremot en lönehöjning på grund av den inkomstbegränsning som en omsättningsskatt syftar till inte på samma sätt kan övervältras på priserna utan att framkalla återverkningar på avsättningen av produkterna, blir situationen en annan. Det blir svårare för företagen att genom pris-höjningar kompensera sig för både omsättningsskatt och lönehöjningar. Inkomstökningen kommer då att mera överensstämma med den reella produktivitetens utveckling.»

Härtill kan sägas att om den inkomstbegränsning, som finansministern här förutsätter, inte uppnås, faller den angivna lösningen samman. Genom sina uppenbara återverkningar på lönekostnaderna kommer omsättnings-skatten att framkalla sådana samhällsekonomiska konsekvenser — allmän kostnadsstegring — som den säges avse att hindra. Finansministern utgår från att varupriserna inte skulle kunna höjas i takt med en av kompensationskraven framkallad lönekostnadsstegring, därför att den totala köp-kraftsvolymen inte skulle öka i samma utsträckning. Detta torde i varje fall sedan det första ledet i den allmänna prislyftningen passerats endast kunna hindras eller motverkas genom en hård kreditåtstramning. Om det är detta finansministern siktar på, är metoden i varje fall i nuläget med dess sär-skilda aspekter gentemot de utländska marknaderna äventyrlig. Riskerna för att en icke önskvärd arbetslöshet framkallas är betydande.

Det bör särskilt beaktas att förutsättningarna just nu är de sämsta möjliga för en påлага av omsättningsskattens typ. År 1960 är in-tecknat redan i betydande utsträckning genom den ytterligare arbetstidsförkortning, som enligt tidigare beslut skall företagas, och genom pensionsobligatoriets ikraftträdande, som medför att pensionsavgifter för första gången skall be-talas detta år. Härtill kommer alla de invecklade avlösningssproblemen inom tjänstepensioneringen. Vidare står vi på tröskeln till ett vittgående samarbete på utrikeshandelns område, som gör det särskilt viktigt att våra produktions- och konkurrensförutsättningar inte försämras. Ur alla här anförda synvinklar skulle en allmän omsättningsskatt medföra en skärp-ning av de redan förut svärbemästrade problemen.

Det bör klargöras att pris- och kostnadsstegringen inte kommer att stan-na vid den föreslagna omsättningsskattesatsens fyra procent. Skattesatsen i och för sig betyder på grund av skattens konstruktion ett omedelbart pris-påslag på 4,2 procent. Härtill skall läggas kostnadsstegringarna på bostads-området genom de föreslagna särskilda skatteskärpningarna på olja, kol och koks. På dessa varuslag innebär de föreslagna skatthöjningarna en prisökning av 6—10 procent. Genom att omsättningsskatten byggs ut att omfatta även vissa investeringsvaror måste man vidare räkna med den sär-skilda kostnadsstegringseffekt, som denna i regeringsförslaget inbyggda dubbelbeskattning medför. Ovanpå detta kommer så de prisstegringar som

kan väntas till följd av allmänt höjda lönekostnader, vållade av omsättningsskatten. Slutligen bör beaktas att genom det nya prisavtalet på jordbrukets område nu ett automatiskt samband är upprättat mellan höjningar av industriarbetarlönerna och priserna på jordbrukets produkter.

Klart är således att stor risk föreligger för att prisstegringen i landet kommer att bli betydande redan under nästa år och överstiga fyra procent inom stora delar av varuområdet, om omsättningsskatten genomföres. Levnadskostnadshöjningen blir alltså vida större än de 3,2 procent som man från regeringens sida räknat med. En återverkan på löneutvecklingen är ofrånkomlig.

Av det nu anförda framgår att omsättningsskatten skulle genom sin kraftiga höjning av kostnadsläget inom landet starkt försvaga de svenska företagens konkurrenskraft gentemot utländska företag. Härigenom blir omsättningsskatten också ett hot mot sysselsättningen. Regeringen räknar tydligen med en väsentlig omfattning av beredskapsarbeten även under nästkommande budgetår. Dessa, som utgör en förhållandevis kostsam form av arbetslöshetsbekämpande politik, skulle finansieras med hjälp av det rikliga penningtillskott till statskassan som omsättningsskatten skulle ge. Det råder ingen meningsskiljaktighet om att samhället bör göra sitt yttersta för att pressa ner alla former av arbetslöshet. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om beredskapsarbeten av traditionell typ är en rationell form härför. Tyngdpunkten i en politik, som vill komma till rätta med inträdande sysselsättningssvårigheter, bör enligt vår mening i första hand ligga i en politik som gagnar företagens konkurrensförmåga och kommersiella slagkraft och vidare på omskolnings- och omflyttningsåtgärder. Ur ekonomisk synpunkt är det vidare rationellt att öka samhällets insatser i fråga om yrkes- och lärlingsutbildning, särskilt inom företagen, för de nu växande årskullarna av ungdomar, som träder ut i arbetslivet. Det måste vara en angelägen uppgift för samhället att hjälpa dem, som drabbats av arbetslöshet till sysselsättning i en normal produktion. Att ta en viss arbetslöshet som en konsekvens av en omsättningsskatt, därför att medel då blir tillgängliga för ett expansivt användande av beredskapsarbeten, kan inte gagna vare sig effektiviteten inom produktionen eller arbetskraftens trivsel. En sådan politik får således varken humana eller rationella verkningar.

Omsättningsskattens genomförande kan väntas medföra en fortsatt ansvällning av statsutgifterna, bland annat därför att ett ur fiskalisk synvinkel så lukrativt redskap som en allmän omsättningsskatt ställes till förfogande för den allmänna budgetpolitik som är utmärkande för den nuvarande regeringen. Har med andra ord en allmän omsättningsskatt genomförts som en permanent statlig inkomstkälla — och det är det som det är fråga om nu — så är risken överhängande, att statsmakterna i ett kommande statsfinansiellt nödläge genomför en höjning av procentsatsen. En

sådan åtgärd kan nämligen, betraktad för sig, presenteras som en jämförelsevis obetydlig skattepålaga. Erfarenheterna från utlandet — t. ex. Norge — visar att en sådan utveckling inte bara är en obestyrkt farhåga. Fyra procent nu betyder således med stor sannolikhet en ännu högre procent om några år. Detta antagande bestyrkes av finansministerns ovilja att gripa sig an med budgetproblemets utgiftssida. När så är fallet kommer en omsättningsskatt om fyra procent ej att förslå länge.

Omsättningsskatten är en dyr skatteform att administrera. En ny skatteadministration måste byggas upp och förvaltningspersonalen förstärkas vid ett flertal myndigheter. Det nu framlagda förslaget kommer att beröra personalökning vid länsstyrelserna, överståthållarämbetet, de lokala skattemyndigheterna, riksskattenämnden och tullverket. Sammanlagt föreslår finansministern nu att vid dessa myndigheter skall inrättas 258 nya tjänster. Årskostnaden härför beräknas till 10 miljoner kronor, varav 6,3 miljoner kronor under det första året (1961). Antalet tjänster kommer säkerligen att visa sig otillräckligt efter någon tid. Det kan nämnas att kommittén för indirekt beskattning för sin del uppskattade behovet av granskningsmän för bokföringsgranskningen enbart vid de nyinrättade varuskattkontoren vid länsstyrelserna till 330. Två reservanter inom kommittén ansåg att behovet av granskningsmän skulle komma att visa sig betydligt större, mellan 500 och 600.

Det bör uppmärksammas att den föreslagna omsättningsskatten kommer att drabba även stat och kommun i deras egenskap av varukonsumenter. Räknat på den nuvarande omfattningen av statens varuförbrukning kan man uppskatta kostnaden för staten till cirka 15 miljoner kronor med ledning av i propositionen redovisade uppgifter om den skattepliktiga andelen av den offentliga konsumtionen. För kommunerna skulle kostnadsökningen på deras konsumtionsutgifter bli cirka 25 miljoner kronor. Den föreslagna beskattningen på investeringssidan skulle drabba stat och kommun än hårdare. Beräknat med utgångspunkt från de i propositionen redovisade siffrorna skulle beskattningen på investeringssidan kosta staten cirka 100 miljoner kronor per år och kommunerna cirka 60 miljoner kronor. Investeringar i bostäder är då frånräknade. Totalt skulle således den föreslagna omsättningsskatten höja statens kostnader med cirka 115 miljoner kronor per år och kommunernas med cirka 85 miljoner kronor.

För en jämförelse kan nämnas att den av besparingsutredningen föreslagna revisionen av skalan för skatteersättningen till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen skulle för återstoden av femårsperioden innebära en sammanlagd minskning av statsbidragen utöver vad som eljest skulle ske med 286 miljoner kronor. Den föreslagna omsättningsskatten skulle för samma femårsperiod kosta kommunerna 425 milj. kronor. Då har ändå alla konsekvenshöjningar av omsättningsskatten inte alls beaktats.

På här anförda skäl avstyrker vi det av regeringen framlagda förslaget till allmän omsättningsskatt.

Av vårt ställningstagande i huvudfrågan följer att de av regeringen föreslagna kompensationsåtgärderna icke blir behövliga. Regeringens förslag om höjd beskattning av bensin, kol, koks och eldningsolja behandlar vi i särskild motion, där vi yrkar avslag på den föreslagna skattes kärningen.

Vårt alternativ

Vi har förut framhållit att det avgörande för ställningstagandet till omsättningsskattens genomförande som medel att täcka budgetbristen bör vara en bedömning av de statsfinansiella möjligheterna för budgetåret 1960/61.

Nedprutningar på myndigheternas anslagsäskanden för 1960/61 med 1 000 miljoner kronor nödvändiga

Den första uppgiften måste naturligtvis vara att hårt beskära de krav på utgiftsökningar som framkommit i myndigheternas anslagsäskanden för budgetåret 1960/61. Sådana nedskärningar är ett naturligt led i budgetarbetet. Finansministern och departementen har alltid företagit mycket väsentliga prutningar. Det är därför desto märkligare att det material som redovisas i propositionen rörande statsutgifterna under budgetåret 1960/61 är identiskt med det som framlades av regeringen vid budgetförhandlingarna mellan partierna vid månadskiftet september—oktober. Det innefattar väsentligen en sammanställning av myndigheternas framställningar om anslag för 1960/61, vilka sedan hopsummerats. Metoden är densamma som den av besparingsutredningen tillämpade och vilken utredningen själv föresatt med talrika reservationer och som konjunkturinstitutet som tidigare nämnts starkt kritiserat. Konjunkturinstitutet framhåller:

»Institutet önskar emellertid kraftigt understryka att själva utredningens tillvägagångssätt vid utgiftsprognosernas utarbetande torde innebära att 'utgiftsbehovet' av myndigheterna överdrivits, i den meningen att mindre angelägna utgifter uppförts som nödvändiga. Prognoserna har gjorts upp på så sätt att det grundläggande materialet inhämtats från myndigheterna som i en rundskrivelse uppmanades göra uppskattning av de framtida 'utgiftsbehoven' på myndighetens område. Utan tvivel kom detta tillvägagångssätt att för myndigheterna framstå som en uppmaning till allmän huggsexa, där det av hänsyn till kommande petitaskrivningar gällde att skrapa ihop alla tänkbara och otänkbara projekt som redan nu kunde redovisas som 'utgiftsbehov'.»

Det är uppenbart att något realistiskt underlag för bedömning av det verkliga utgiftsbehovet inte kan erhållas på detta sätt. Efter departementsbehandlingen måste siffrorna bli helt andra.

I det nu redovisade råmaterialet redovisas ett krav på ökade utgifter om 1 900 à 2 000 miljoner kronor för driftbudgetens del. På kapitalbudgeten äskas en ökning med 206 miljoner kronor.

Inför budgetåret 1959/60 innebar petitaframställningarna en ökning av anslagen på driftbudgeten enbart med cirka 1 800 miljoner kronor. Härav prutades hälften bort, och den i statsverkspropositionen medgivna ökningen uppgick till cirka 900 miljoner kronor. Även de närmast föregående budget-åren har mycket stora prutningar gjorts.

Av det av regeringen presenterade siffermaterialet kan man för övrigt dra slutsatsen att finansministern räknar med att pruta bort 800—900 miljoner kronor på de nu gjorda äskandena.

Med hänsyn till det prekära statsfinansiella utgångsläget och till att beskattningen redan är hård, är det nödvändigt att framställningarna om ökade anslag behandlas synnerligen restriktivt. Endast starkt angelägna utgiftskrav och förpliktelser, som staten redan har iklätt sig, kan medgivas. Hit hör den planerade förbättringen av folkpensionerna. Dessutom är det tydligt att en förstärkning av änke- och barnpensionerna inom folkpensioneringen med anledning av riksdagens tidigare ställningstaganden bör genomföras under 1960.

Vi är fullt medvetna om att många välmotiverade krav eller önskemål om utökade anslag genom den exceptionellt stränga budgetgranskning, som nu är nödvändig, måste lämnas obeaktade. Men detta är ofrånkomligt, om skatterna skall kunna hållas inom tolerabla gränser. Om statens inkomster inom ramen för ett rimligt skattetryck inte förslår längre måste utgifterna anpassas därefter. Den i egentlig mening automatiska årliga utgiftsökningen, d. v. s. sådan ökning som beror på förändringar i befolkningstalet, ålderssammansättningen och liknande »yttre» faktorer, kan med nuvarande utgiftsvolym uppskattas till 300 à 400 miljoner kronor. Förutom förbättringen av folkpensioneringen kommer nästa budgetår att tillfälligt belastas med kostnaderna för sparpremier. Dessa båda poster uppgår till 400 à 500 miljoner kronor. Härutöver gående ökningskrav av utgifterna för budgetåret bör således icke komma i fråga annat än i rena undantagsfall. Med utgångspunkt härifrån och med ledning av vad som tidigare visat sig möjligt anser vi till att börja med *en nedprutning av för budgetåret 1960/61 äskade nya anslag och anslagshöjningar med 1 000 miljoner kronor vara nödvändig och väl genomförbar.*

Ytterligare besparingar och budgetförstärkningar på 1 000 miljoner kronor erfordras

En nedprutning av de begärda utgiftsökningarna med 1 000 miljoner kronor är emellertid endast det första och mindre svåra steget till en verklig budgetsanering. Utgående från att underskottet i driftbudgeten för innevarande budgetår kalkyleras till 715 miljoner kronor, att statens inkomster

enligt den reviderade inkomstberäkningen beräknas öka från innevarande till nästa budgetår med cirka 700 miljoner kronor och vidare från att utgiftsäskandena beskäres med 1 000 miljoner kronor *skulle det för budgetåret 1960/61 ändå återstå att täcka en brist av 800 à 900 miljoner kronor*. Till dessa belopp kommer dessutom kostnader för ökade löner.

Vid vårsessionen i år framlade vi ett besparingsprogram som för 1960/61 innebar en förstärkning av budgeten med brutto 550 miljoner kronor exklusive ett minskat avskrivningsbehov å vissa bostadslån med 40 miljoner kronor. Detta saneringsprogram kan ytterligare utbyggas. Bland annat har besparingsutredningen lämnat förslag som kan ge värdefull vägledning.

Vi skall här ge en sammanfattande redovisning av de besparingar och budgetförstärkningar för 1960/61 som vi förordar. I vissa fall krävs beslut nu vid höstsessionen för att nå erforderliga besparingsbelopp. Dessa yrkanden framföres i särskilda motioner, till vilka vi i övrigt hänvisar.

1. *Minskning av bostadssubventionerna*. Vi ansluter oss till besparingsutredningens förslag, dock med tidigareläggning i vissa fall av åtgärdernas genomförande. Den vid vårriksdagen mot våra avslagsyrkanden beslutade höjningen av inkomststrecken vid ansökan om familjebostadsbidrag, ett beslut som ännu inte trätt i kraft, bör med visst undantag anstå. Sammanlagd besparing för 1960/61 110 milj. kr.
2. *Driftbidraget till SJ*. Vi ansluter oss till besparingsutredningens förslag. Beslut vid vårriksdagen 1960. Besparing 20 » »
3. *Skolbyggnaderna*. I enlighet med våra yrkanden vid vårriksdagen bör förenklingar genomföras vid skolbyggnationen i syfte att förbilliga den. Beslut vid höstsessionen. Yrkande i särskild motion. Besparing 10 » »
4. *Fria läroböckerna*. Genom ökad övergång till lånesystem i stället för fria läroböcker bör en kostnadsbesparing vinnas i statens bidrag till fria läroböcker. Yrkande i särskild motion. Besparing 5 » »
5. *Statsbidrag till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen*. Vi ansluter oss till besparingsutredningens förslag. Detta bör dock kompletteras med bestämmelsen att statsbidraget knytes till 1959 års utdebitering för att undvika fortsatt anslagsökning. Genom denna justering av grunderna för skatteersättningen vinnes en sammanlagd besparing för statsverket för återstoden av bidragsperioden (fem år) med 350 miljoner kronor. Genom den justering av schablonavdragen, som vi samtidigt föreslår, skulle kommunerna under

- samma femårsperiod tillföras ökade skatteinkomster med 300 miljoner kronor, varför kommunerna i stort sett skulle kompenseras för justeringen av grunderna för skatteersättningen. Beslut vid vårriksdagen 1960. Besparing 1960/61 66 milj. kr.
6. *Subventionerna av allmänna sjukförsäkringen.* Finansieringen av den allmänna sjukförsäkringen bör med hänsyn till den skedda standardförbättringen och för att minska anspråken på skattemedel omläggas till full avgiftsbasis. Avgiftsersättnings- och avgiftslindringsbidragen, som utgår i ömmande fall, bibehålles. Minskning sker av förutvarande överuttag av avgifter, som medfört betydande fondering. Omläggningen genomföres från och med 1961. Beslut vid vårriksdagen 1960. Besparing 1960/61 120 » »
7. *Folkpensionsavgifterna.* Enligt uppgjorda planer skall folkpensionsavgiften höjas till 5 procent 1961 och event. till 6 procent senare, därest det statsfinansiella läget skulle kräva detta. För att finansiera den betydande förbättring av folkpensionsförmånerna, som skall genomföras 1960, och för att minska anspråken på skattemedel, anser vi att den förutsatta höjningen av folkpensionsavgiften också bör vidtagas från och med 1960, d. v. s. under samma år som förmånerna ökas. Vid vårriksdagen 1958 föreslog vi vidare att en mera påtaglig förbättring skulle genomföras av änke- och barnpensioneringen inom folkpensionernas ram och att för finansiering härav avgiftsuttaget skulle höjas med en halv procent. Änkepensioneringens förbättring är avsedd att genomföras den 1 juli 1960. För att möjliggöra den välmotiverade förbättringen av folkpensionsförmånerna bör höjning av folkpensionsavgiften således ske med tillsammans 1,5 procent. Beslut i höst. Yrkande i särskild motion. Budgetförstärkning 1960/61 300 » »
8. *Schablonavdragen.* Justering bör vidtagas i enlighet med våra yrkanden vid vårsessionen. Ändringen skall gälla från och med 1960. Beslut vid höstsessionen. Yrkande i särskild motion. Budgetförstärkning 1960/61 70 » »
9. *Stämpelavgifterna.* En måttlig anpassning till det förändrade penningvärdet bör kunna genomföras av taxorna i stämpelmedelsförordningen. Yrkande i särskild motion. Beslut i höst. Budgetförstärkning 1960/61 ... 7 » »

10. <i>Domänverket</i> . Enligt uppgift är domänverkets överskott i inkomstkalkylen upptagen till endast 8 miljoner kronor. Vid normal konjunktur bör överskottet enligt domänverkets för besparingsutredningen redovisade kalkyler kunna upptagas till 40 miljoner kronor. Konjunkturåterhämtningen och prisuppgången på virke synes motivera att överskottet upptages till normalt belopp. Förbättring av inkomstsidan	32 milj. kr.
11. <i>LKAB</i> . Vinstuttaget bör i enlighet med våra yrkanden vid vårsessionen återföras närmare till nivån före statsförvärvet. Beslut vid vårriksdagen 1960. Budgetförstärkning	30 » »
12. <i>Diverse mindre poster</i> . En genomgång visar det vara möjligt att genomföra besparingar på ett stort antal mindre anslag. I huvudsak är det sådana, där vi tidigare föreslagit besparingar, samt vissa av besparingsutredningens förslag. Som exempel på sådana poster kan nämnas: slopande av läroboksnämnden, slopande av tobaksnämnden, omläggning av mödrahjälpen med förbilligande av administrationen (enl. besparingsutredningen), besparing å statsbidraget till ferieresor, minskning av statens bidrag till jordbrukets rationalisering, rationaliseringsåtgärder beträffande statsförvaltningen. Beslut härom kan fattas vid vårriksdagen 1960. Besparing	50 » »
Summa besparing och budgetförstärkning enligt ovan	820 milj. kr.
Begränsad punktskattehöjning (sprit, vin och tobak, se nedan)	180—190 » »
	Summa 1 000—1 010 milj. kr.

Utän inräknande av en eventuell punktskattehöjning skulle genomförandet av ovan angivna besparingar och budgetförstärkande åtgärder leda till att det förut kalkylerade underskottet för 1960/61 i stort sett skulle ha täckts. Utanför kalkylen ligger emellertid kostnadshöjningar för löneförbättring för de statsanställda. Vidare anser vi att vissa reformer inom inkomstbeskattningen är så angelägna, att beslut härom snarast bör fattas. Vi syftar då på genomförandet av rätt till öppen förlust- och resultatutjämnning samt lättnader i sambeskattningen och för ensamstående barnförsör-

jares skatteböda. Inkomstbortfallet genom dessa skattereformer kan beräknas till cirka 75 miljoner kronor, varav dock endast 10 à 15 miljoner kronor skulle falla på budgetåret 1960/61.

En ytterligare förstärkning av budgeten utöver ovan angivna 820 miljoner kronor torde därför bli erforderlig. För att nå denna förstärkning anser vi, att en höjning av vissa nu utgående indirekta skatter bör tillgripas. En genomgång av rimliga möjligheter att nå erforderligt belopp visar att 180—190 miljoner kronor synes kunna erhållas genom höjning av beskattningen på sprit, vin och tobak (cigarretter). Något beskattningsobjekt utanför det nuvarande området för indirekta skatter vill vi inte förorda.

I fråga om utrymmet att genomföra en begränsad punktskattehöjning på angivna område kan framhållas följande.

Konsumtionen av *starksprit* har efter den starka ökningen i samband med motbokssystemets avskaffande gått ned och är nu tillbaka till den konsumtionsvolym, som rådde år 1954. Denna »puckel» i konsumtionsutvecklingen var delvis förutsedd. Nedgången av konsumtionen får vidare ses i samband med de under senare år genomförda höjningarna av beskattningen. Den ökade bilismen har sannolikt också verkat minskande på spritkonsumtionens omfattning. Nedgången i konsumtionen synes under senaste tiden ha avstannat. För tredje kvartalet i år visar konsumtionen sålunda en nedgång med endast 0,7 procent jämfört med motsvarande period 1958, medan minskningen tidigare varit betydligt större. Det finns därför anledning förmoda att konsumtionen stabiliserat sig på en lägre nivå. En begränsad höjning av skattesatsen kan därför beräknas medföra viss ökning av skatteinkomsterna.

Vinkonsumtionens utveckling ger vid handen att även där ett visst utrymme för en begränsad höjning av beskattningen bör finnas.

Vad slutligen *tobakskonsumtionen* beträffar, så visar förbrukningen av cigarretter en fortgående ökning medan övriga tobaksvaror stagnerar eller går något tillbaka. Konsumtionen därav anses också vara mera priskänslig. Av detta skäl synes en höjning av beskattningen på tobaksområdet böra begränsas till cigarretterna.

Den volymmässiga omsättningen av cigarretter har visat följande procentuella ökning under de senaste åren:

1955	+ 4,9	procent	
1956	+ 3,0	»	
1957	+ 3,3	»	(skattechöjn. 1 öre per st. 1 juli)
1958	+ 2,8	»	(» 1,5 » » » 1 april)

Trots de genomförda höjningarna av skatten på cigarretter har konsumtionen fortsatt att öka. Utan skattechöjningarna skulle konsumtionen sannolikt varit några procent större. Trenden är alltså i och för sig starkt stigande. Cigarrettkonsumtionen uppgick år 1958 till 6 065 miljoner stycken.

Utrymme bör sålunda finnas för en viss höjning av beskattningen på cigaretter.

Vi förordar att skatten på spritdrycker höjes (genom justering av den fasta avgiften) så att en total skattehöjning uppnås av i genomsnitt 2 kronor per liter, och att skatten å vin höjes så att vinpriserna stiger i samma relation, d. v. s. i genomsnitt med cirka 8 procent. Vi förordar vidare att skatten på cigaretter höjes med omkring 2 öre stycket.

Den förut gjorda kalkylen för 1960/61 utgår från den av riksräkenskapsverket i slutet av sommaren justerade inkomstberäkningen för 1960/61. En sedvanlig beräkning av de väntade statsinkomsterna sker under hösten och färdigställs i början av december. Skulle statsinkomsterna visa en gynnsammare utveckling och närma sig det mera fördelaktiga alternativ, för vilket riksräkenskapsverket på finansdepartementets uppdrag framräknat siffror, kan givetvis en anpassning av de i denna motion föreslagna budgetförstärkande åtgärderna övervägas.

Vi har förut erinrat om att regeringen gjort ett allvarligt misstag då den under vårriksdagen inte visade någon villighet att medverka till några som helst besparingar eller andra budgetförstärkande åtgärder med avseende på budgetåret 1959/60. Härigenom har möjligheterna att nå en mera tillfredsställande balans för detta budgetår blivit avsevärt begränsade. Detta har regeringen att ta ansvaret för.

De av regeringen nu framlagda förslagen innebär att driftbudgeten för innevarande finansår skulle underbalanseras med något mer än 300 miljoner kronor. Regeringens förslag betyder nämligen en förstärkning av budgeten med cirka 400 miljoner kronor. Regeringens ställningstagande innebär med andra ord att den accepterar en underbalansering som ungefär svarar mot de särskilda kostnaderna för arbetslöshetsbekämpande åtgärder eller något understiger dessa. I fråga om underskottets storlek överensstämmer den ståndpunkt regeringen nu intagit med den uppfattning som folkpartiet framförde i våras.

De av oss ovan angivna åtgärderna kan beräknas medföra en förstärkning av budgeten för innevarande år med cirka 200 miljoner kronor. Men samtidigt bör då beaktas att vårt program innehåller ett avstyrkande av en allmän omsättningsskatt, vilken i nuvarande läge kan befaras få prisuppdrivande verkningar och medföra betydande risker för en utveckling i inflationistisk riktning. Mot bakgrunden av de förhållanden, till vilka regeringens politik har lett fram, måste ansträngningarna nu inriktas på att skapa underlag för en balanserad budget nästa år utan en allmän omsättningsskatt.

Det kalkylerade lånegapet minskas med 2 500 miljoner kronor

Enligt de siffror finansministern presenterat skulle statens lånebehov budgetåret 1960/61 vid oförändrade skatter kunna uppskattas till inemot 4 000 miljoner kronor.

En kalkyl rörande statens lånebehov är visserligen svår att upprätta med hänsyn till osäkerheten i flera på den faktiska upplåningen inverkan faktorer, framför allt förändringen av reservationsmedelsbehållningarna, transaktionerna via kommunalskattemedelsfonden och utnyttjandet av rörliga krediter. Även om regeringens beräkningar ger en missvisande och överdriven bild av det faktiska läget måste självklart lånegapet kraftigt inskränkas. En översiktlig beräkning av verkningarna av våra förslag visar följande.

Genom de saneringsåtgärder, som vi ovan angivit, förutsättes att driftbudgeten för 1960/61 skall vara balanserad.

Bruttoinvesteringarna på kapitalbudgeten för 1959/60 är beräknade till 2 741 miljoner kronor. Äskandena för 1960/61 innebär en ökning med 206 miljoner kronor. Före nedprutning av äskandena skulle således bruttoinvesteringarna på kapitalbudgeten för 1960/61 uppgå till 2 947 miljoner kronor. Avskrivningsmedel samt övriga likvida medel inom fonderna beräknas till 969 miljoner kronor. Före nedprutning av äskandena och före besparingar i övrigt skulle således lånebehovet för kapitalinvesteringarna beräknas till $2\,947 - 969 = 1\,978$ miljoner kronor. Det bör då framhållas, att hänsyn inte har kunnat tagas till en eventuell reservationsmedelsförändring, transaktionerna via kommunalskattemedelsfonden eller till utnyttjandet av rörliga krediter. Dessa senare poster kan utjämna varandra och således inte netto påverka lånebehovet i vare sig ökande eller minskade riktning.

Genom nedprutning på äskandena bör det vara möjligt att reducera lånebehovet — före besparingar i övrigt på kapitalinvesteringarna — så att det understiger 1 900 miljoner kronor. Statens lånebehov kan och bör emellertid minskas ytterligare. Vi föreslår i särskild motion att en viss del av statens innehav av aktier i LKAB skall utbjudas till allmänheten i lämplig form för att bredda aktiesparandet och framlocka nysparande. Genom denna operation — som dessutom kan motiveras av andra skäl — bör det vara möjligt att minska statens lånebehov i övrigt med cirka 200 miljoner kronor. Genom utgivandet av vissa värdebeständiga obligationer — enligt tidigare av oss framlagda förslag — kan staten vidare stimulera det långsiktiga sparandet. I vårt land finns uppenbart en ökande marknad för värdefasta placeringar. Även vid en försiktig beräkning torde dessa åtgärders sammanlagda verkan för att lätta det statliga lånebehovets tryck på kapitalmarknaden för budgetåret 1960/61, kunna uppskattas till 300—400 miljoner kronor.

Lånebehovet i övrigt skulle då vara nedpressat till 1 500—1 600 miljoner

kronor. Detta belopp understiger det av finansministern för 1960/61 — före de av regeringen föreslagna skattehöjningarna — beräknade upplåningsbehovet med cirka 2 500 miljoner kronor.

Förvaltningskostnaderna

Av de statsutgifter som redovisas på driftbudgeten och som skall betalas med skattemedel utgöres den dominerande delen av s. k. transfereringsutgifter, d. v. s. bidrag och subventioner av olika slag. Totalt uppgår dessa till ungefär hälften av driftbudgetens samtliga utgifter. Statens egna kostnader i form av löner och omkostnader i den statliga verksamheten utgör ungefär en fjärdedel av hela utgiftssumman. Femtedelen utgör investeringskostnader (för försvar, vägar och vissa avskrivningskostnader). Återstoden — en tjugonedel — är kostnaderna för statsskuldens förräntning.

Även om således de statliga förvaltningskostnaderna i vidsträckt mening utgör en jämförelsevis mindre del av samtliga löpande utgifter, uppgår de dock till ett så betydande belopp, drygt 3 400 miljoner kronor, att skärpta ansträngningar bör inriktas på att också på detta område nå besparingar.

Enbart statens lönekostnader uppgår till mer än 2 000 miljoner kronor. En ökad rationalisering motsvarande 1 procent av lönekostnaden betyder alltså en besparing med 20 miljoner kronor. Bland annat genom sådana åtgärder som vi nedan skall närmare ange bör det vara möjligt att även på relativt kort sikt nå ett sådant besparingsbelopp.

Besparingsutredningen har inte ansett att den för utredningen tillmätta tiden medgivit någon detaljerad genomgång av besparingsmöjligheterna inom statsförvaltningen. Utredningen har dock anfört vissa synpunkter rörande dessa problem. Den har då bland annat pekat på följande förhållanden.

U t f o r m n i n g e n a v f ö r f a t t n i n g a r. Bestämmelser, som myndigheterna skall tillämpa, blir ofta komplicerade och förfarandet blir tungt. Varje komplicering av förvaltningsförfarandet, i och för sig motiverat med strävanden att nå en noggrann rättvisa i varje enskilt fall, fördyrar detta. Det är därför nödvändigt att våga de med ett mera invecklat förfarande förenade fördelarna mot det merarbete det leder till och, om det senare tenderar att bli av nämnvärd omfattning, pröva andra lösningar, t. ex. med mera schabloniserade och enklare regler.

D e l e g e r i n g a v ä r e n d e n. Den för ett visst ärende erforderliga arbetsinsatsen torde i flertalet fall grovt taget vara lika stor i varje instans vare sig denna har att yttra sig eller fatta beslut i ärendet. Stundom torde till och med arbetet öka när vederbörande endast har att yttra sig och nödgas mer eller mindre omständligt redovisa sin utredning och sin därpå grundade uppfattning till nästa instans. En delegering medför därför ofta en dubbel effekt i form av minskat arbete för båda de berörda instanserna. Dessutom blir i allmänhet ärendet avgjort snabbare.

Löne- och befordringspolitiken. Utredningen framhåller:

Vid avvägningen av löneställningen för olika befattningar inom förvaltningen ligger det nära till hands att antalet anställda, som innehavaren av en befattning skall leda, mer eller mindre uttalat tages som ett mått på det med befattningen förenade ansvaret och kravet på kvalifikationer. Detta betraktelsesätt kan i viss mån ha sitt berättigande. Det har emellertid lett till en allmänt utbredd men ur rationaliseringssynpunkt betänklig uppfattning att löneställningen för chefstjänster liksom för förmanstjänster och motsvarande är avhängig av antalet underlydande befattningshavare. Detta gäller såväl chefer för byråer och sektioner som i fråga om mellangrads- och lägre befattningar, t. ex. vid gränsdragningen mellan kontorist- och kansli-skrivartjänster. Givetvis tages hänsyn till uppgifternas art, men ledande befattningshavares löneställning blir trots detta i väl hög grad beroende av storleken av den organisation vederbörande har under sig. Denna tendens att värdera efter kvantitet kan befaras inte bara motverka rationaliseringar som medför personalminskningar utan också direkt framkalla en benägenhet att söka bygga ut personalorganisationen.

Utredningen rekommenderar en mera rationaliseringsvänlig personalpolitik, utformad så att man kunde gynna dem som visat sig kunna möta en ökad arbetsbörda utan ökning av organisationen eller kunnat genom rationaliseringsåtgärder nedbringa denna.

Organisationsföredragandena. Systemet med organisationsföredragande i de olika statsorganen har inte infriat förhoppningarna. Deras ställning och villkor bör därför omprövas i syfte att göra institutionen effektivare.

Personalindragningar. Myndigheternas möjligheter att avveckla ett vid ändringar eller rationaliseringar av förvaltningsarbetet uppkommande överskott av mera fast anställd personal bör förbättras. I första hand bör en sådan avveckling ske genom omplaceringar till inträdande vakanser så att en annars uppkommande ökning av den totala arbetsstyrkan undviks. Det är viktigt att en sådan avveckling av uppkommande personalöverskott sker på ett ur såväl ekonomiska synpunkter som för personalen godtagbart sätt.

Koncentrering av vissa arbetsuppgifter. Det kan ifrågasättas om det är rationellt att i princip varje myndighet eller nämnd har egen bokföring och kassarörelse. Därigenom tvingas flera tjänstemän än nödvändigt att skaffa sig ingående kännedom om avlönings- och medelsförvaltningsföreskrifter. En koncentration bör eftersträvas av främst bokförings- och kassaärenden men även av personalredovisning och avlöningsfrågor.

Förslagsverksamheten och belöningar för rationaliseringsförslag. Den försöksverksamhet som bedrivits på detta område har varit av ringa omfattning. Det begränsade utbytet kan bero på att belöningsverksamheten inte blivit föremål för tillräcklig propaganda och publicitet, att förfarandet är för omständligt och att beloppen varit alltför

obetydliga. Belöningsnormerna bör höjas och förfarandet vid fastställande av belöning göras enklare och snabbare.

De av besparingsutredningen här redovisade möjligheterna att genomföra kostnadsminskande rationaliseringar i statsförvaltningen bör kunna vidtagas så snabbt att besparingar vinnes redan nästa budgetår. Men dessutom bör enligt vår mening en mera systematisk och djupgående utredning skyndsamt påbörjas om möjligheterna att förbilliga förvaltningen.

Det är nämligen av flera skäl ofrånkomligt att besparingsaktioner i fråga om förvaltningen tar viss tid innan de kan bli helt genomförda och att jämförelsevis små belopp står att vinna. Med hänsyn till de statliga förvaltningskostnadernas totalt sett betydande omfattning är det dock viktigt att särskilda ansträngningar göres för att pressa ner kostnaderna. Då besparingsutredningen inte kom att närmare undersöka besparingsmöjligheterna på förvaltningsområdet anser vi det nödvändigt att utredningsarbetet här om fortsätter genom särskild utredning. Denna bör arbeta vidare med de besparingsuppslag som besparingsutredningen pekat på i den mån detta inte kan — vilket torde vara fallet med flertalet av de besparingsmöjligheter som redovisats här ovan — ske inom vederbörande departement. Den bör emellertid framför allt ta sikte på att undersöka möjligheterna till indragningar av förvaltningsenheter. Dess uppdrag skall alltså inte enbart gälla en undersökning av rationalisering av förvaltningen av nu befintliga statliga verksamhetsgrenar.

Som exempel på frågor som härvid bör undersökas vill vi peka på följande sammanföringar och sammanslagningar, vilka aktualiserats från vårt håll i motioner vid tidigare riksdagar:

- en reduktion av antalet centrala, militära förvaltningar;
- samordning av den militära och civila hälso- och sjukvården;
- sammanslagning av skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning;
- sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen;
- sammanslagning av statens maskin- och redskapsprovningsanstalt och statens provningsanstalt;
- sammanslagning av statens växtskyddsanstalt, statens centrala frökontrollanstalt och statens plantskolenämnd;
- sammanslagning av statens bilinspektion, statens biltrafiknämnd och statens trafiksäkerhetsråd;
- samordning under gemensam styrelse och administration av statens bakteriologiska laboratorium, statens farmaceutiska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium, statens institut för folkhälsan och statens veterinärmedicinska anstalt;
- överföring av lantbruksnämndernas arbetsuppgifter till hushållningssällskapen;
- inrangering av statens väginstitut i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen;

- överförande av medicinalstyrelsens platsförmedlingsverksamhet beträffande läkare till arbetsförmedlingen;
- överförande av kammarkollegiets arbetsuppgifter till statskontoret och riksräkenskapsverket;
- sammanslagning av det arbete rörande statstjänstemännens pensioner, som nu är uppdelat på statens pensionsanstalt, statskontoret och de affärsdrivande verken;
- överförande av det omfattande statistikarbete, som nu ligger på socialstyrelsen m. fl. verk, till statistiska centralbyrån;
- koncentration av handläggningen av utlänningsärenden.

Det bör understrykas att förteckningen bör fattas som exempel på besparingsmöjligheter som bör undersökas. Den är självfallet inte fullständig, liksom det kan komma att visa sig att en sammanslagning eller omorganisation i något fall inte är lämplig. På vissa områden finnes utredningsmaterial tillgängligt som bör kunna utnyttjas.

Den särskilda karaktären av utredningens uppdrag och kravet på största möjliga skyndsamhet gör att den delvis faller utanför ramen för de löpande undersökningar rörande det statliga förvaltningsarbetets organisation som utföres av statens organisationsnämnd. Det är emellertid viktigt att organisationsnämndens erfarenheter utnyttjas.

Utredningen bör ha tillgång till förvaltningsteknisk och administrativ expertis både från den offentliga sidan och sådan som har erfarenhet utanför statsförvaltningen.

Med hänsyn till räckvidden av utredningens uppdrag bör hinder inte föreligga för att den redovisar sina resultat och förslag i lämpliga etapper.

Besparing och budgetförstärkning efter våra förslag 1961/62
1 384 miljoner kronor

Flera av de förut angivna besparingsåtgärderna skulle medföra ytterligare besparingar under budgetåret 1961/62. Den ytterligare minskning i statsutgifterna som då skulle inträffa — inräknat utgiftsminskningen genom bortfallet av sparpremierna — är följande:

1. Bostadssubventionerna	20 milj. kr.
2. Kommunbidraget	104 » »
3. Subventioneringen av sjukförsäkringen	120 » »
4. Bidraget till SJ	20 » »
5. Sparpremierna bortfaller	120 » »

Summa 384 milj. kr.

Tillsammans med förut angivna besparingar och andra budgetförstärkande åtgärder skulle således uppnås en sammanlagd budgetförbättring vid budgetåret efter nästa med 1 384 miljoner kronor. I detta belopp ingår då den bortfallande kostnaden för sparpremierna, 120 miljoner kronor.

Planering för skattelättnader

Enligt besparingsutredningens prognosmaterial — vilket som tidigare påpekats ger en överdriven bild av utgiftssidans expansion — skulle utgifts-ökningarna budgetåret 1961/62 kunna väntas i stort sett hålla sig inom ramen för den beräknade inkomstökningen (vid oförändrade skattesatser). Med den åtstramning av utgiftspolitiken, som vi här angivit och som är nödvändig, skulle en viss lättnad i budgetläget vara att emotse detta budgetår. Lättnaden kan beräknas till storleksordningen 400 à 500 miljoner kronor. Detta belopp synes i främsta rummet böra användas för lättnader i inkomstbeskattningen. Det program vi här angivit vill således öppna möjligheter till lättnader i beskattningen, smärre sådana på ovan angivna punkter genast, i övrigt efter ett eller annat år. Det förutsätter självklart en fast budgetpolitik med detta mål i sikte. Det synes naturligt att den lättnad som kan bli möjlig i främsta rummet kommer i fråga för inkomstbeskattningen.

Det är vår avsikt att vid nästa riksdag föra fram frågan om en skyndsamt översyn av skattesystemet med sikte på sådana ändringar i skatte-reglerna som kan vara särskilt ägnade att främja sparande och arbetsinsatser. Inom ramen för en i denna riktning reformerad skattepolitik bör det vara möjligt att genomföra vissa ej oväsentliga lättnader med verkan från och med budgetåret efter nästa. Efter en lång period av ständigt stegrade skatter skulle ett första steg på vägen mot ett mera rimligt skatte-tryck då kunna tagas.

Yrkande

De ovan angivna detaljförslagen om omedelbara besparings- och andra budgetförstärkande åtgärder framföres av formella skäl i särskilda motio-ner. Med erinran härom och under hänvisning till det ovan anförda hem-ställer vi,

att riksdagen måtte

1. avslå de i Kungl. Maj:ts proposition nr 162 med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m. under 1—3 upptagna förordningsförslagen,
2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om uppläggning av budgetpolitiken enligt ovan angivna riktlinjer i syfte att nå balans i budgeten 1960/61 och därefter möjliggöra lättnader i inkomstbeskattningen.

Stockholm den 6 november 1959

Bertil Ohlin

Wald. Svensson

Sven Wedén

O. Malmborg

Bertil von Friesen

Henning Gustafsson

Ragnhild Sandström

Sven Gustafson
i Göteborg